

res contingentes essent necessariae, quum ipsarum ratio sufficiens necessaria sit. Quamobrem quum Deus sibi ratio sufficiens suæ existentiae sit, necessariò existit: creaturae verò habentes in divina voluntate rationem sufficientem suæ existentiae tum existent, quum veniet eas producendi tempus ab æterno decretum.

15 Corol. 2. Quidquid rationem habet sufficientem, eam vel in semetipso, vel in alio ente à se distincto habere debet. Prima ratio sufficiens *interna*, altera *externa* dicitur; eo quod in alio ente sita sit. Hinc ad veritates contingentes demonstrandas principium rationis sufficientis validissimum est argumentum; atque inter prima principia collocandum. Nam dum alicujus propositionis veritas inquiritur, id demùm est subjectum disquisitionis, utrum adsit ratio sufficiens objecti in propositione asserti; qua existente, et ipsum poni necesse est (14). Quod si probetur nullam adesse rationem sufficientem, eo ipso falsitas asserti demonstratur, quum nihil esse possit sine ratione sufficiente (13).

16 Corol. 3. Neque idcirco negandum est omne id, cujus rationem sufficientem non assequimur: plura enim sunt, quæ nos latent, sive quorum rationem sufficientem non cognoscimus. Id tamen, cujus ratio sufficiens manifestè dari constat, asserere: cujus evidentè non dari, assequimur; tuto negare possumus. Hinc plures veritates etiam necessarias in scientiis ope principii hujus demonstrare licet, quod non uno in loco ostendemus.

DISSERTATIO I.

DE ONTOLOGIA.

CAPUT PRIMUM.

NOTIONES GENERALES ENTIS.

§. I.

Ens, essentia, et existentia.

17 **E**ns dicitur omne id, quod existit, aut existere potest; sive quod contradictionem non involvit. Si in natura rerum sit, vocatur *ens actuale*; si inter ea, quæ tantum existere possunt numeretur, erit *ens potentiale*, aut *possibile*. *Ens fictum rationis*, aut *chimæricum* illum appellant, quod inter delirantis phantasiæ commenta locum tantum habere potest, ut mulier formosa supernè desinens in atrum piscem. Et hoc quidem est *ens rationis sine fundamento in re*, ut ajunt Scholæ: alia autem sunt *entia rationis*, quæ cum *fundamento in re* dicuntur, ut sunt genus, species etc. quæ licet in rebus non existant, ipsæmet res præbent intellectui fundamentum illas ita concipiendi (Log. 20).

18 Aliud etiam est *ens positivum*, quod veram habet existentiam, aliud *negativum*, quod existere non potest, idque etiam *non ens* dici-

tur: ac demùm ens *privativum*, quod rem quandam non existentem, sive defectum rei in subjecto aliquo denotat; puta tenebras, cæcitatem, quæ absentiam lucis, ac visus tantum important: *carentias* vocabant nonnulli, *privationes* alii. *Privatio* tamen capacitatem in subjecto *ad terminum*, quo privatus est, ostendit; *carentia* non item.

19 Primum quod in ente considerandum venit, est ejus *essentia*: hæc enim est illud, per quod res est hoc quod est, et non aliud. Essentiam duplici modo possumus concipere, sive dividere in *physicam*, et *metaphysicam*. Essentia physica est complexum omnium proprietatum, quæ in natura cujusque entis inveniuntur. Metaphysica est illud attributum, aut attributa, ex quibus reliquæ proprietates descendere, ac veluti fluere videntur. Si mavis *logicam* etiam adjuuge, quæ ex *genere proximo* et *ultima differentia* componitur (Log. 18.), et *speciem* constituit.

20 Corol. 1. Essentia igitur rerum est necessaria, ita ut nullum ens possit suam essentiam amittere. Est enim essentia id, per quod res est id, quod est: ergo si essentiam amitteret, esset, quod est; nam adhuc supponitur esse ens; at simul non esset, quia amitteret id, per quod est tale ens: ergo essentia est necessaria.

21 Corol. 2. Essentia est immutabilis, ita ut ens aliam essentiam induere non possit. Eadem quippe contradictio verificaretur, quam modò indicavimus, si ens mutaret essentiam:

nam necessario supponi debet esse idem ens, quod aliam induit essentiam; et simul idem non esse, quum amittat id, per quod est id quod est, et non aliud.

22 Corol. 3. Essentia est æterna. Nimirum semper verum fuit ens A, ex. g. necessario, atque immutabiliter id esse quod est, et non aliud. Neque dicas transmutationes rerum in alias continenter videri, puta lignum in ignem, cineres: hæc quippe mutatio non est essentia in essentiam, sed tantum importat lignum existere desivisse, aliaque ejus vice existere coepisse. Ab æterno enim verum est necessario, atque immutabiliter lignum, ignem, cineres essentias diversas habere.

23 Diversitas hæc ab attributis, sive notis characteristicis entis cujuslibet desumenda est, in hisque essentia constituenda. Contendebant cartesiani, ex unico attributo proprietates reliquas descendere, adeoque unum attributum tantum essentiam constituere. Fatendum est, sæpè plures notas characteristicas non inveniri, ex quibus reliquæ profluere concipiuntur, tamen plerumque non ab una tantum, sed ab pluribus essentia potest definiri. Si à nota characteristicâ *rationis*, facultate *sentienti* exclusa, hominem defines, cum aliis ratione utentibus confunderes, quales Angelos esse credimus.

24 Corol. 1. Notæ igitur, ex quibus reliquæ proprietates profluere concipiuntur, sunt *essentiales*, sive essentiam componunt, reliquæ extra essentiam erunt. In homine ex. gr. vis sentiendi, et ratiocinandi notæ characteristicæ

sunt ex quibus profluere intelliguntur facultas ridendi, loquendi etc. quæ idcirco *proprietates* dicuntur.

25 Corol. 2. Notæ, quæ essentiam constituunt, à priori (Log. 214) demonstrari non possunt: secus est dicendum de proprietatibus, quæ ab essentia dimanant; hæc quippe ab attributis essentialibus demonstrari possunt: ex. gr. *est animal rationale: ergo est capax ridendi*, consequentia est à priori deducta. Vis enim ridendi à facultate ratiocinandi profuit.

26 Corol. 3. Ens, cujus attributa essentialia perspecta nobis non sunt, accuratè definire non possumus: quumque pauca sint in rerum universitate, quorum notas characteristicas intimè rimari possimus, essentias rerum ignotas nobis esse fateri debemus, et paucas definitiones accuratas habere. Loquor de rebus in statu physico consideratis: aliter enim de rebus moralibus, atque abstractis dicendum est. Neque assentior Philosopho cuidam satis nobili, rationem discriminis ita explicanti: "Ideò mens nostra *essentias entium abstractorum*, cujusmodi sunt objecta geometriæ, et moralis philosophiæ, tanta perspicuitate dignoscit, quia hæc entia nihil sunt, præter suarum idearum objecta: neque hæc aut sunt, aut quidpiam in se habent, nisi quod illis mens ipsa tribuit, quodque intuitivè percipit... Ideò *entium physicorum essentias* tantum imperfectè admodum mens nostra dignoscit, uti Deum, materiam, animam hominis, aut brutorum; quia entia hæc essentiam habent ab ideis nostris minimè

pendentem, quamque non nisi summa difficultate observationes meditationesque nostræ attingere possunt." Mihi quidem discriminis ratio hæc esse videtur, quod res geometricæ et morales plerumque notis simplicissimis constant, quas distinctè mens nostra percipere potest: secus evenit de rebus in statu physico consideratis, quarum notæ adèò involutæ et complicatæ sunt, quæ aut nullo modo, aut non nisi admodum confusè percipiuntur. Quod si prima explicatio magis alicui arriserit, eam adoptare per me licet.

27 In duplici statu essentia considerari potest, *actuali* nimirum, et *intelligibili*. In statu intelligibili essentiæ rerum sunt, quæ nondum existunt, aut esse jam desierunt. Status hic nihil positivum importat, neque aliud essentiæ intelligibiles sunt, quàm ipsum objectum cognitionis divinæ; prout in mente Dei attributa essentiam constituentia aliquod esse logicum habent. Res exemplo declaro. Globum terraqueum incendio perituro certò scio. Conflagratio ejusmodi in præsentiarum nullum esse habet nisi in mente mea, cujus cognitionem terminat, quin ignis ille è venticulis phlogisti dissolutus ultrò citròque terrestrius machinæ ligamina dirumpat, atque in *vulcanum* convertat. Hæc igitur incensio nunc purè intelligibilis est, suo tamen tempore exitura, atque ab statu intelligibili ad statum existentie transitura.

28 Quod si à me quæras, quid status hic existentie sive ipsa existentia sit? Respondeo

rem ex eorum numero esse, quæ facillimè à quovis concipiuntur, difficulter tamen explicantur; sive quæ explicatione obscuriores fiunt, quam simplici terminorum expositione. Complementum possibilitatis eam appellat Volvius; actualitatem essentialiæ alii, alii *realitatem*. Fingas verba licet, nihil unquam clariùs dices, quàm quod verbum ipsum *existentia* præ se fert; satis enim norunt omnes, verbum hoc indicare ens, de quo id dicitur, in rerum natura reperiri.

29 Quod si ens illud in se rationem sufficientem suæ existentiaæ non ab alio, at in semetipso contineat, existentia eius erit necessaria. Hoc autem Enti supremo tantum convenire potest, quod ab infinita sua natura nullius indigat, in semetipsa includit necessitatem existendi. Reliquæ verò creaturæ, à fœcunda Omnipotentis manu è nihilo ad *esse* translata, in productione creatoris rationem habent sufficientem existendi. Vide infra dicenda art. 120.

30 Corol. 1. Existentia nihil distinctum est ab essentiali: est siquidem status (27) essentialiæ, quæ ab actione Dei transfertur à non esse ad esse. Globusne tormento bellico explosus distinguitur à semet quiescente? Idem ipso est, motu impresso ab pulvere nitrato translatus ab uno in alium locum. Eodem modo concipere licet inertes rerum essentialias perpetuo, ut ita dicam, suo nihilo jacentes, ab energica vi omnipotentiaæ transferri ab statu non existendi ad existendum.

31 Corol. 2. Quum status intelligibilis diversus sit ab actuali (27); optimè cohæret quod

essentiali intelligibilis sit necessaria, æterna, immutabilis (20, et seq.); existentia vero contingens, temporaria, ac mutabilis. Rei status est alius, res eadem est. Status *actualitatis* addit solum actionem creatoris transmutantis rem ab statu purè intelligibili ab statum actualitatis, ut exemplo modò allato explicatum est.

§. II.

Attributa et modi.

32 Attributa dicuntur notæ illæ, quæ ab essentiali profluere concipiuntur, quæque etiam *proprietates essentialiales* appellantur, eo quod in essentiali rationem sufficientem existendi habeant. Neque hoc purum metaphysicorum commentum putes, perindè quasi essentialiæ *res* tantum *conventionis* sint, uti placuit Lockio excogitare; idemque esset facultatem ridendi in notam characteristicam assumere ad essentialiam hominis constituendam, ac vim ratiocinandi, ut nunc fit; pro fonte proprietatum collocare. Sensus enim communis (Log. 273) nos ducit, ad eas notas in quolibet ente rimandas, quæ nobiliores sunt, atque inter ceteras peculiarem characterem imprimunt, quo ab aliis discernantur: ut quid res sit, exponamus, aut illius ideam nobis formemus. Signum igitur est, à natura ipsa nos institui, ut notas, quas præcipuas in ente cognoscimus, ac veluti characteristicæ sunt, illud in tali *specie entis* constituentes, essentialiam ejusdem componere.

33 Corol. Attributa essentialiæ necessario in-

sunt, ab illaque abesse non possunt; idcirco ea quæ de essentia supra asseruimus (21) esse æternam, necessariam, immutabilem; ad attributa pariter transferendum est. Posita igitur essentia, et attributa poni necesse est, quum illa sit ratio sufficiens, attributorum; positaque ratione sufficiente, et id, cujus est ratio sufficiens, poni debeat (14); et versa vice, attributis existentibus, essentiam poni necesse est, à qua rationem sufficientem existendi ipsa habent.

34 Plura sunt, quæ neque entis essentiam constituunt, neque ab ipsa dimanant, et tamen in eo reperiuntur, ita ut et abesse possint. *Entis modi* hi appellantur; quos et *accidentia* vocare solebant peripatetici. In homine præter vim sentiendi, ratiocinandi, ridendi etc. quæ essentialia constitutiva, et proprietates illius sunt, notantur colores, durities, figura, quæ passim in eodem individuo mutari animadvertimus: hos modos vocamus, aut si magis arrideat, etiam *accidentia* dicere, nullus contradicet.

35 Corol. 1. Modi rationem sufficientem in essentia tantum habere non possunt: alioqui, ipsa posita, necessario ponerentur, neque abesse unquam possent. Necessarium quidem est, essentiam aliqua accidentia comitari, adeoque ipsa est ratio sufficiens, cur accidentia existant: cur autem hæc potius, quàm illa ponantur, ratio extra essentiam debet inquiri.

36. Corol. 2. In attributis pariter inquiri non debet ratio sufficiens existendi modorum, prop-

ter adductam nuper rationem: essent enim necessarii, quemadmodum necessaria sunt et attributa. Ab alio igitur extra essentiam hæc ratio petenda est, quam definire circumstantiæ ipse docere nos debent.

37 Schol. In modis concipere etiam possumus essentiam, et proprietates, quæ nihil aliud sunt, quam ipsorum existendi modus. Omne enim quod ens est, habere debet id, per quod tale ens est, et non aliud (19); à quo etiam fluunt quædam agendi, aut existendi proprietates, quæ in modificationibus facile distingui possunt. Motus, qui est quædam modificatio substantiæ, est "translatio corporis ab uno in alium locum:" en ejus essentiam. *Velocitas* autem, *rectitudo* etc., tamquam ejus proprietates concipi possunt. Alia infra dabimus §. 2. cap. 5.

CAPUT SECUNDUM.

ENTIS POSSIBILITAS, ET IMPOSSIBILITAS.

§. I.

Notiones, et divisiones possibilis, et impossibilis.

38 Possibile est omne id, in cujus essentia nulla datur incohærentia notarum illam constituentium; sive quod nullam involvit contradictionem, adeoque ejus essentia ab statu intelligibili ad statum actualitatis transferri potest (27). Manifestum est hanc constitutorum concordiam, ex qua entis non repugnantia ad existendum exoritur; ipsi *intrinsecum* esse de-

bere. Alia enim est *possibilitas extrinseca*, quæ sita est in causa producente, à qua res transfertur ab statu *potentialitatis* ad statum existentie. Hinc prima dicitur *possibilitas intrinseca*, et *formalis*; altera *extrinseca*, et *causalis*.

39 Ex notione possibilis altera ipsi opposita spontè descendit. Quidquid nempe contradictionem inter constitutiva essentialia involvit, neque esse ullum intelligibile habere potest, neque ad statum actualitatis transferri; adeoque *non possibile sive impossibile* erit. Impossibilitas ab incohærentia sive repugnantia notarum, quæ illius essentialiam componere deberent, repetenda est. Quadratum rotundum ideò impossibile concipitur, quod nota sive character *quadraturæ angulositatem* includit, cui omninò repugnat altera rotunditatis: idcirco quadratum rotundum esset simul quadratum, quod supponitur; et simul non esset, quia rotundum; cuius idea idem ferè exprimit ac non *angulosum*; aut saltem quatuor angulis non distinctum. Impossibilitas hæc dicitur *absoluta*, et *metaphysica*.

40 Corol. Quidquid existit in natura rerum, aut olim extitit, vel existet, possibile est: non tamen quidquid est possibile, necessario existentiam habere debet. Valet igitur deductio ab actu ad *potentiam*, ut ajunt Dialectici: nulla est à *potentia* ad *actum*. Ea, quæ numquam potentiam existendi ad actum reducunt, purè *possibilia* non incongruè dicuntur.

41 Plura sunt etiam, quorum aptitudo ad existendum ex hypothesis repugnat ut modo

enuntiata purè possibilium, quæ ex suppositione, quod sint purè *possibilia*, existere non possunt; alioqui existerent, ut ponitur, et simul non existerent, quod ipsamet notio purè *possibilis* includit. Hæc impossibilitas *conditionata*, aut *hypothetica* dicitur. Altera est *impossibilitas naturalis*, quæ, attentis naturæ viribus, aliquid fieri non posse denotat, eo quod leges ab Auctore naturæ dictatæ hujusmodi indolem rebus impresserunt. Quum verò leges naturæ impositæ liberrimè sint; ipse, qui eas dictavit, sibi facultatem non interdixit aliter operandi. Descensus gravium à lege imposita rebus materialibus invicem *gravitandi* profluit: ipse tamen, qui hoc jussit, ferrum contra naturalem gravitatem sursum per aquas ferri atque ad manum Elisæi venire, imperare potuit. Demùm, quæ non nisi magna difficultate, adeoque raro admodum evenire solent, *moraliter impossibilia* dicuntur.

42 Corol. Ex hactenus dictis haud ægrè deduces, quænam *naturaliter possibilia* sint; ea nempe quæ naturæ vires non excedunt. At quæ, licet viribus naturæ resistant, Omnipotentis manus patrare valet, *supernaturaliter* possibilia dicuntur; denique omnia, quæ, nulla difficultate obstante, accidere faciliè possunt, *moraliter possibilia* dicitantur.

§. II.

Rerum possibilitas intrinseca rursus examinatur.

43 Cartesius, vir acerrimo ingenio prædi-

tus, ut nonnulla, quæ ejus systema convellebant, explanaret, possibilitatem rerum à libera Dei voluntate pendere excogitavit. Per ipsum quadratum rotundum idè impossibile est, quia Deus ita decrevit: quod si quadrata rotundis miscere voluisset, nullam hæc figura chimerica contradictionem includeret. In rebus metaphysicis hujusmodi paradoxa invenire, atque utcumque sustinere difficile non est: ea tamen intellectui à partium præjudiciis libero persuadere, numquam eveniet.

44 Positio. *Rerum possibilitas intrinseca non dependet à libera Dei voluntate.* Prob. Si possibilitas penderet à Dei voluntate, posset facere, quæ contradictionem includunt, sive ut res simul esset, et non esset; hoc fieri non potest: ergo possibilitas est independens à libero Dei arbitrio. *Prob. min.* Per actionem, qua Deus faceret, ut res esset, illam poneret; per alteram, qua faceret, illam non esse, eadem destrueret; nimirum duobus viribus oppositis, ac se invicem destruentibus operaretur: ergo nullus sequeretur effectus. Quod si dicas, hoc facere Dei voluntatem, ut tollatur hæc contradictio, ac vi decreti divini id quod prius contradictionem includebat, amplius eam non involvat; pugnancia loqueris, ac tuo te cultro jugulas. Nam si circulum quadratum ex. g. Deus vellet existere, et contradictionem non involvere; vellet circulum esse, ut ponitur: at si hic circulus est, in ejus idea clara, et distincta continetur exclusio *angulositatis* quadratæ: ergo possum affirmare illum non esse quadratum: ce-

teroqui ponis illum esse à voluntate Dei quadratum: ergo adhuc remanet contradictio.

45 Confirm. Essentiæ rerum sunt necessaria, et immutabiles (20); at si possibilitas à Dei voluntate manaret, essentiæ contingentes, ac mutabiles essent; quippe vi decreti divini, id quod in suis constitutivis nullam incohærentiam involvebat, eam involveret, ac versa vice: ergo corrumpitur effatum illud Leibnitii Cartesio conniventis: *Deus esentia sua est fons possibilitatum, voluntate sua essentialium.*

46 Corol. 1. Omnipotentia Dei non est intrinseca rerum possibilitas, sed tantum extrinseca, à qua dependet tamquam à causa producente. Sublata igitur omnipotentia, adhuc remaneret cohærentia constitutivorum; in qua rerum possibilitas sita est; quamvis in illa absurda hypothesi possibilitas extrinseca, qua entia ad statum existentia traducerentur, auferatur. Neque aliquod constitutivum intrinsecum, nempe dependentia à Deo, ab ipsis tolleretur: semper enim verum esset, quod si aliquando existerent, ab omnipotentia suam existentia nancisci deberent.

47 Corol. 2. Illud tantum est dicendum *metaphysicè impossibile*, cujus notæ characteristicæ pugnare invicem perspicuè videntur. Hinc magna attentione opus est ad definiendum, num res aliqua sit impossibilis. Posset enim contingere, pugnam illam ab adjunctis provenire, quin rerum intrinseca constitutiva contradictionem involvant; quod rem solum *hypotheticè* impossibilem redderet (41). Demum quum

energia naturæ intimè nobis perspecta non sit, non idcirco res *naturaliter impossibilis* dicenda est, quod introspicere nequeamus, qua ratione aliquid fieri possit. Ceteroquin, quæ contra leges naturæ pugnare videmus ea perspicuitate, qua cetera juxta naturæ leges fieri conspiciamus, *naturaliter impossibilia* esse, sensus communis nos docet.

48 Arg. 1. Si rerum possibilitas ab voluntate Dei non penderet, ejus omnipotentia minueretur: hoc non est admittendum; ergo possibilitas à Dei voluntate repeti debet. R. *neg. maj.* In idea omnipotentia perspicuè, atque evidentissimè solum involvitur id facere, quod fieri potest, minimè chimærica atque absurda patrare? Quæ enim esset illa potentia, quæ duas actiones, aut vires invicem pugnantes, ac semet destruentes exereret, ut rem produceret? quod in rebus chimæricis fieri supra ostendimus. (44). Neque carere ejusmodi absurda potentia, est aliqua perfectione minui: imò quia est infinitè perfecta, ad absurda extendi non debet; quemadmodum quia est infinitè sancta, caret potentia ad peccandum.

49 Insistes. Si possibilitas non dependet à voluntate Dei, voluntas Dei pendet à possibilitate: at hæc dependentia est imperfectio: ergo. R. *dist. maj.* pendet à possibilitate, tamquam à termino extrinseco suæ actionis, *conc. maj.* tamquam ab aliquo potentiam suam adjuvante, *neg. maj.* "Nonne Deus, ait P. Mako, etiam ad res cognoscendas opus habet cognitionum suarum objecto? Nec tamen ulla in eum redundat

imbecillitas. Nempè non indiget Deus his tamquam causis molitionem adjuvantibus, sed tamquam terminis, quibuscum operatio Dei effectrix connectatur." *Mako Ont. n. 26.*

50 Inst. 2. Res non possunt habere suarum notarum concordiam nisi à voluntate, aut ab omnipotentia Dei: ergo ab alterutra est repetenda possibilitas. *Prob. ant.* Hæc concordia est perfectio: at omnis perfectio descendit à Deo: ergo. R. *dist. ant.* non possunt habere etc., in statu purè *intelligibile* aut *logico, neg. ant.* in statu physico, *conc. Dist. etiam maj. prob.* hæc concordia est perfectio intelligibilis, et logica, *conc. maj. physica, subdist.* cuando est in statu purè intelligibili, *neg. maj.* in statu physico, *conc. maj.* Eisdem terminis procedi debet ad distinctionem minoris.

51 Argum. 2. Ab æterno existit rerum possibilitas: atqui ab æterno solum attributa divina existunt: ergo in his est ponenda, nimirum in omnipotentia, à qua producuntur. R. *dist. maj.* ab æterno existit *logicè* sive in statu purè intelligibili, *conc. maj.* existit *physicè, neg. maj.* vide dicta *art. 22.* id enim, quod de essentia inibi diximus, possibilitati adamsim quadrat.

52 Inst. Non potest admitti aliquid etiam *logicè* æternum, præter Deum, ergo. *Prob. ant.* Non potest admitti aliquid neque *logicè* infinitum, præter Deum: ergo neque æternum. *Prob. cons.* ideò primum, quia infinitum est attributum divinitatis: at æternitas est etiam ipsius attributum: ergo. R. *negatis duobus ant. dist. maj.*

ultimi syllogismi. Ideò *dumtaxat* quia est attributum divinitatis, *neg. maj.* et quia infinitudo *logica* necessariò arguit etiam *physicam, conc. maj.* Infinitudo *logica* est infinitas possibilis, quæ eo ipso, quod possibilis sit, et *physicè* existere debet. Si enim perfectio existentia illi deficeret, infinita non esset. Ex eo autem, quod res sint possibles, minimè deducitur easdem existere: imò deducitur ipsas ab æterno non extitisse, eo quod tantum logicè æternæ sint.

53 Corol. Ex hactenus dictis spontè deducitur, *adæquatam* rerum possibilitatem, quæ et *intrinsecam*, atque *extrinsecam*, includit, statuendam esse in omnipotentia Dei, et concordia constitutivorum essentiam componentium.

CAPUT TERTIUM.

De generalibus entis affectionibus.

Generales entium affectiones illas vocant metaphysici, quæ cuilibet enti communes sunt: proprietates etiam *transcendentes* licet appellare, eò quod omnia entium genera pervadant, aut transcendant. Veteris scholæ Auctores has sex affectiones transcendentes posuerunt *Res, Ens, Verum, Bonum, Aliquid, Unum*; videlicet de omni, quod intra universitatem possibilium concipi potest, verè possunt sex hæc attributa prædicari, quod sit *res, ens, verum, bonum, aliquid, unum*. Parum de vocabulis solliciti, id tantum explicare debemus, quod ali-

quam notionem dilucidiorè continet. Manifestum quippe est, tria illa *res, ens, aliquid* pura putà vocabula esse, quæ idem met ferè significant, quin thesaurum metaphysicarum notionum adaugeant. Quare de veritate, bonitate, atque unitate entis tantum nobis dicendum erit.

§. I.

De veritate entis.

54 De veritate logica jam disseruimus alibi (Log. 139.): sermo hic nobis est de *veritate metaphysica*, per quam res verè est id, quod est; idcirco eam definire sic possumus: "conformitas entis cum sua essentia." Essentia autem omnes rerum possibilium *esse* quoddam logicum, sivè *intelligibile* habuerunt ab æternitate in mente divina, in qua ideæ *archetype* rerum omnium existebant, ac veluti in tabula (si ita loqui fas est) universitas rerum, ac futurorum omnium eventuum series repræsentabatur. Conformitas igitur uniuscujusque entis cum illa imagine archetypa ea omnia exhibente, quæ ab æterno veluti in tabula designabantur, veritas metaphysica dici etiam potest.

55 Corol. Omnia igitur entia veritatem transcendentalem habent; nempe verà sunt eo sensu, quo omnis res est id, quod est: sivè conformis est essentia, quæ in divina mente repræsentatur. Mendacium ipsum hoc sensu veritatem metaphysicam continet, ac verum est, ipsum *esse dictum suo objecto non conforme*.